

Redaktionellt U&D 27:1

Välkomna till *Utbildning & Demokrati* årgång 27, nummer 1 som innehåller fem artiklar, en essä och två recensionsessäer. Numret har inget explicit tema men frågan om offentliga utbildningsinstitutioners och det civila samhällets sociala mediers demokratifunktion står i fokus. Två norska bidrag som problematiserar inkluderings- och demokratibegreppen kompletterar de tre svenska. Följande fem artiklar ingår:

I artikeln **UNDERVISNING I FÖRSKOLAN: HOLISTISK FÖRSKOLEDIDAKTIK BYGGD PÅ LEK OCH UTFORSKANDE** författad av *Monica Nilsson, Robert Lecusay* och *Karin Alnervik* ställs och analyseras den kritiska frågan vad det uttalade politiska kravet på undervisning i förskolan kan innebära. Begreppets definition i skollagen problematiseras och relateras till andra möjliga teoretiska perspektiv. Utifrån situerade och kulturhistoriska verksamhetsteoretiska utgångspunkter formulerar författarna en möjlig, om än tentativ, pedagogisk ansats till förskoledidaktik som de benämner som holistisk och som bygger på lek och utforskande.

De senaste decenniernas höga reformtakt och omfattande omstruktureringar inom utbildningsområdet är utgångspunkt för artikeln **LÄRARES PROFESSIONELLA AUTONOMI UNDER NEW PUBLIC MANAGEMENT-EPOKEN**. Där undersöker *Ulf Lundström* hur gymnasielärare upplever förändringarnas inverkan på friheten i yrkesutövandet. Lärarberättelser från tre tidigare genomförda intervjustudier bildar artikelns empiriska underlag, vilket analyseras utifrån ett professions- och policyperspektiv. Resultatet visar hur reformerna genom samverkan skapar förändrade villkor för lärarnas yrkesutövande. Lärarna beskriver hur deras professionella autonomi begränsats av tilltagande hierarkiska strukturer, resultatstyrning, kontroll och ansvarsutkrävande. Lärarrollen upplevs därigenom ha reducerats till att effektivt leverera testad, mätt och rankad ämneskunskap.

I artikeln **FATTA! EN FÖRETAGSLIKNANDE FÖRENING OCH FACEBOOK-RÖRELSE MED FOLKUPPLYSANDE AMBITIONER** av *Cecilia Björck, Lina Brustad* och *Johan Söderman* undersöks hur nutida engagemang för samhällsförändring kan gestalta sig när det tar plats på sociala medier. Fatta har uppstått som en reaktion på en friande våldtäktsdom och har som ambition att upplysa om sexuellt samtycke och förändra den rådande lagstiftningen. Artikeln visar att synen på vad Fatta är

(kampanj, förening, folkrörelse) och vilka som räknas in som deltagare (aktivister och stöttare) har en flerfaldig karaktär. Det får även betydelse för arbetsprocesserna där aktivisterna huvudsakligen arbetar som ”en slags reklambyrå med socialt patos” för att skapa ett brett stöd för frågan på sociala medier. Artikeln reser därmed frågor om hur demokratiska processer och folkbildning har förändrat karaktär i och med en ökad digitalisering.

I artikeln HVORDAN FORSTÅ INKLUDERING SOM ALLMENPEDAGOGISK PRINSIPP I EN TRANSHUMANISTISK (FRAM)TID? av *Frédérique Brossard Børhaug* och *Solveig Magnus Reindal* problematiseras inkludering i undervisningssammanhang i ljuset av transhumanistiskt tänkande – en syn på människan där olika former av teknik lyfts fram som möjligheter att övervinna vad som förstås som mänskliga otillräckligheter. Här presenteras centrala aspekter av transhumanism som utgångspunkt för en diskussion om vilka utmaningar inriktningen tydliggör vad gäller förståelse och implementering av inkluderande undervisning. Särskilt ställs transhumanism i relation till den syn på inkludering som presenterats av Peder Haug, där deltagande- och lärandeaspekter av inkludering är centrala. Författarna argumenterar för att en sådan fokusering inte tillräckligt tar hänsyn till etiska aspekter av inkluderande undervisning som blir allt viktigare i en transhumanistisk och högteknologisk sam-/framtid.

I artikeln SKOLE FOR DEMOKRATI? EN DISKUSJON AV BETINGELSER FOR SKOLENS DEMOKRATIDANNENDE FUNKSJON ställer *Janicke Haldal Stray* och *Emil Sætra* frågan om hur skolan kan och bör vara en arena för demokrati och medborgarskap. Stray och Sætra belyser fyra villkor som de menar är avgörande för att skolan ska vara en institution som utvecklar elevers demokratiska medborgarskap. Utgångspunkten för artikeln är de norska läroplansreformerna och den pågående diskussionen om den norska skolans demokratiska uppdrag. Stray och Sætra argumenterar för att skolans demokratiuppdrag bör ta avstamp i ett barn- och ungdomsperspektiv där demokratiuppdraget också förankras i lärandeteori. Vidare lyfter författarna fram betydelsen av skolan som en medierande institution mellan individ, grupper och det omgivande samhället. Med referens till Deweys idéer om demokrati som en livsform, och som ett inlägg i diskussionen om läroplansreformerna, argumenterar Stray och Sætra för att demokratiuppdraget inte kan frikopplas från frågor om skolans lärandemiljö.

Essäer och recensioner

I vår, med en essä utvidgade, recensions- och reflektionsavdelning presenteras tre olika texter med bäring på demokratins förutsättningar och utbildningsinstitutioners roll. Den inledande essän ställer frågan: ÄR DEMOKRATIN HOTAD? OM PRIVATA INTRESSEN OCH SKOLANS OMVANDLING. Här utvecklas en essäistisk betraktelse av *Tomas Englund* över det svenska utbildningssystemets djupgående omvandling under de senaste decennierna som når fram till analyser av tre aktuella, auktoritativa utredningstexter, den så kallade Reepaluutredningen *Ordning och reda i välfärden* (SOU 2016:78) om eventuellt vinsttak för fristående skolor, ESO-utredningen *Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet* skriven av Per Molander samt Skolkommissionens *Samling för skolan: Nationell strategi för kunskap och likvärdighet* (SOU 2017:35). Avslutningsvis diskuteras de eventuella möjligheterna att motverka segregationen genom att utnyttja den kamrateffekt som var så framgångsrik under grundskoletiden, att samla såväl hög-, medel- som lågpresterande elever i samma klass och på så sätt 'få med alla' i kommunikations- och lärandeprocesserna.

Därefter följer två recensionsessäer av två klassiska arbeten. I en recensionsessä av Karl Poppers (1902-1994) nyutgåva av det omfattande verket *Det öppna samhället och dess fiender* (1945/2017) ger *Carsten Ljunggren* en bild av hur Popper förmår koppla samman antikens politiskt filosofiska tankesystem med det moderna samhället. En besvärande likhet som kommer i dagen är hur tribalism - det antika stamsamhällets levnadssätt - fortlever. Det öppna samhällets fiender är de som i sociala och kulturella sammanhang praktiserar tribalismens dogmatiska regler och accepterar de tabubelagda handlingar som följer av dessa regler. Men, menar Popper, det öppna samhället utsätts inte bara för dogmatiska och totalitära förklaringsanspråk i sociala sammanhang. Motståndet mot det öppna samhället, mot demokratin, underbyggs också av sådana filosofier och teorier som sätter ideologiska intressen före en öppen kommunikation. Det idag så omstridda sanningsbegreppet ges i boken en omfattande kommentar där uppnåendet av absoluta eller bestående sanningar inom vetenskap och forskning förkastas som idé och verklighet. Den princip för kunskaps-sökande som Popper formulerar – *falsifiering* - bär på det tvingande villkoret att inget kan bevisas men allt kan motbevisas.

Den andra recensionsessä tar sig an samtidens renässans för den tyska pedagogen Klaus Mollenhauers klassiska och experimentella bok *Forgotten Connections. On Culture and Upbringing* från 1983 (på tyska) och i engelsk översättning från 2014. Den fråga som står

i centrum i recensionsessän av nämnda bok är: Kan vi föreställa oss en värld utan barn? Genom en kritisk närläsning sammanfattar *Gunnlaugur Magnússon, Jonas Nordmark* och *Johannes Rytzler* huvuddragen i Mollenhauers försök att formulera en allmänpedagogisk teori som tar pedagogikens intergenerationella dimension på allvar. Ett genomgående tema i boken är frågan om hur världen (re)presenteras på nytt för varje ny generation och de pedagogiska utmaningar som därmed uppstår. En styrka med boken är enligt recensionsförfattarna att den varken ställer de sista frågorna eller presenterar några slutliga svar. Istället hjälper den läsaren att åter börja reflektera kring pedagogikens kärnfrågor i en tid av förytligad debatt om skola och utbildning.

Redaktionen

Välkommen som recensent och kritiker!

Läsning av längre sammanhängande texter, kort sagt böcker, ses traditionellt som en given grund för bildning. Stundtals ses böcker och läsning av böcker också som grund för en kollektiv historia - en direkt eller indirekt kanon som man antingen kan dela eller tvista om. Inte minst så som det är tänkt för den fria forskningen och i akademins ideala form för det öppna samtalet. Vi ser från tidskriftens sida läsning av längre sammanhängande texter som en förutsättning för kvalificerade argument där teoretiska, empiriska och filosofiska sammanhang blir avgörande för den professionella hållningen inom pedagogisk forskning och undervisning. Därför ser vi självfallet läsning av böcker och spridning av kunskap om aktuella böcker som en viktig uppgift. Låt oss slå ett slag gemensamt och sprida erfarenheter av läsning. Vilka böcker har du som källa för det du tror på, använder dig av och som du vill sprida och upplysa om? Eller om det kanske snarare handlar om att meddela det du inte tror på, och istället vill utmana genom en kritisk granskning? Sänd ett bidrag till vår recensionsavdelning och bidra till det offentliga samtalet om texter som betyder något för dig och andra. Det kan vara kortare eller längre beskrivningar och resonemang, stärkande argument eller kritiska synpunkter.

Utbildning & Demokrati välkomnar recensioner av i första hand nyutkommen litteratur, det vill säga nyskrivna böcker eller nyttgåvor. Recensioner kan utformas på tre alternativa sätt: den kortare formen, som *bokanmälan* (ca 1000 ord), eller som en fylligare *recension* (ca 1000–2000 ord) eller som en mer omfattande recensionsessä (ca 2000–4500 ord). Redaktionen granskar dessa bidrag. Oavsett form så skrivs en recension på svenska, norska, danska eller engelska. För andra formalia se tidskriftens riktlinjer för författare. Kontakta gärna någon av oss undertecknade i recensionsavdelningen om du har frågor eller sänd bidraget direkt till uod.red@oru.se.

Välkommen!

Elisabet Langmann & Carsten Ljunggren

elisabet.langmann@sh.se

carsten.ljunggren@oru.se

